

Sygn. akt I UK 465/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania L. F.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w [...] o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 listopada 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 kwietnia 2015r .,

1. oddala skargę kasacyjną,

2. zasądza na rzecz adwokat M. K. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 135 (sto trzydzieści pięć) złotych powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Decyzją z 31 grudnia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] (organ rentowy) odmówił L. F. (wnioskodawca) prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Odwołanie od powyższej decyzji wniósł wnioskodawca, zaskarżając ją w całości.

Wyrokiem z 7 kwietnia 2014 r., Sąd Okręgowy w [...] oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca, urodzony 27 lutego 1956 r., z wykształcenia ślusarz-mechanik, 16 października 2012 r. złożył wniosek o ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W dniu 20 listopada 2012 r. lekarz orzecznik ZUS uznał wnioskodawcę za zdolnego do pracy, rozpoznając u niego nadciśnienie tętnicze, uzależnienie od alkoholu z deklarowaną abstynencją, lekkie osłabienie procesów poznawczych w zakresie zdolności spostrzegania, koordynacji wzrokowo-ruchowej, pamięci wzrokowej bezpośredniej, zdolności grafomotorycznej na podłożu zmian organicznych w ośrodkowy układzie nerwowym. Komisja lekarska ZUS orzeczeniem z 21 grudnia 2012 r. uznała wnioskodawcę za zdolnego do pracy, rozpoznając u niego nadciśnienie tętnicze kontrolowane farmakologicznie, nadwagę oraz uzależnienie od alkoholu z deklarowaną abstynencją.

Sąd Okręgowy, celem zbadania stanu zdrowia wnioskodawcy, przeprowadził dowód z opinii licznych biegłych. W badaniu neuropsychologicznym stwierdzono, że sprawność procesów poznawczych wnioskodawcy może wskazywać na rozpoczynające się zmiany organiczne w mózgu, aktualnie niemające wpływu na codzienne funkcjonowanie. Ponadto stwierdzono cechy osobowości paranoicznej z tendencjami do reakcji impulsywnych oraz tendencje agrawacyjne. W badaniu psychiatrycznym rozpoznano u wnioskodawcy zespół uzależnienia alkoholowego w okresie abstynencji oraz dyskretne zmiany w ośrodkowym układzie nerwowym. W trakcie badania ubezpieczony był prawidłowo zorientowany we wszystkich kierunkach, podporządkowany i zachowywał się adekwatnie do sytuacji. Na pytania odpowiadał zgodnie z linią pytań, w wypowiedziach zbornych. Intelpekt wnioskodawcy jest rozwinięty adekwatnie do wykształcenia, prezentuje przeciętny zasób wiedzy ogólnej. W nastroju był monotonny, nieznacznie spowolniały ruchowo. Z punktu widzenia psychiatrii stwierdzone zaburzenia nie powodują u

wnioskodawcy niezdolności do pracy. W badaniu neurologicznym stwierdzono u wnioskodawcy zespół bólowy kręgosłupa lędźwiowego w wywiadzie bez objawów korzeniowych oraz przebyty uraz głowy bez następstw neurologicznych, co nie czyni wnioskodawcy niezdolnym do pracy. W badaniu kardiologicznym stwierdzono u wnioskodawcy nadciśnienie tętnicze, bez objawów zajęcia serca, zespół uzależnienia alkoholowego w wywiadzie w abstynencji od 10 miesięcy, co nie powoduje niezdolności do pracy wnioskodawcy.

Sąd Okręgowy uznał, że opinie biegłych są rzetelne, sporządzone zgodnie z wymaganiami fachowości i niezbędną wiedzą w zakresie stanowiącym ich przedmiot. Nie zawierały sprzeczności ani braków, które pozbawiałyby je mocy dowodowej, zostały przekonująco uzasadnione, a zawarte w nich wnioski logiczne wynikają z przeprowadzonych badań i analizy dokumentacji medycznej.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł wnioskodawca, zaskarżając go w całości.

Wyrokiem z 8 kwietnia 2015 r., Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację wnioskodawcy. Sąd Apelacyjny uznał, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji przebiegało prawidłowo. Wnioskodawca był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, któremu Sąd prawidłowo doręczył odpisy opinii sądowo-lekarskich, jak i zawiadomienie o terminie rozprawy. W sytuacji zaś, gdy pełnomocnik wnioskodawcy nie stawiał się na rozprawie 7 kwietnia 2014 r., a wnioskodawca oświadczył, że nie widzi potrzeby udziału pełnomocnika w rozprawie Sąd Okręgowy prawidłowo zarządził przerwę w rozprawie, celem umożliwienia zapoznania się wnioskodawcy z opiniami biegłych, jak również pouczył go w trybie art. 5 k.p.c. o możliwości składania wniosków dowodowych i o skutkach ich niezłożenia. Nie ma więc podstaw do stwierdzenia braku możliwości realizacji uprawnień procesowych wnioskodawcy. Sąd Apelacyjny podkreślił, że w sprawie kwestią sporną było czy wnioskodawca jest osobą niezdolną do pracy. Dla zbadania tej kwestii Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii czterech biegłych lekarzy, którzy stwierdzili, że jest on zdolny do pracy zarobkowej zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami, ponieważ stan zaawansowania występujących u niego schorzeń nie upośledza sprawności organizmu w stopniu, który czyni go niezdolnym do wykonywania pracy zarobkowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji są niewadliwe i zostały powzięte w wyniku prawidłowo dokonanej oceny materiału dowodowego. Opinie lekarskie wydane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym stanowią dla Sądu Apelacyjnego miarodajny i rzeczowy materiał dowodowy.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w trakcie trwania postępowania nie kwestionowano faktu występowania u wnioskodawcy określonych schorzeń, ani powiązanych z nimi dolegliwości, jednakże samo tylko istnienie schorzeń, powodujących konieczność pozostawania w stałym leczeniu nie stanowi samodzielnej podstawy uznania częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy.

Sąd Apelacyjny uznał tym samym, że na dzień wydania zaskarżonej decyzji wnioskodawca był osobą zdolną do pracy zarobkowej, odpowiadającej posiadanym przez niego kwalifikacjom, nie spełniał zatem przesłanek, od których zależy uzyskanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł wnioskodawca, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje. Wniósł także o przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj.: 1) art. 12, art. 13 ust. 1 oraz art. 56 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna) przez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, iż u skarżącego nie występuje niezdolność do pracy, podczas gdy stwierdzono u niego szereg poważnych schorzeń, obniżających w oczywisty i istotny sposób sprawność jego organizmu, zaś suma tych schorzeń wskazuje na utratę przez skarżącego zdolności do pracy zarobkowej, oraz przepisów postępowania, tj.: 1) art. 5 w zw. z art. 212, art. 217 i art. 232 k.p.c., polegające na pominięciu przez Sąd odwoławczy, iż Sąd pierwszej instancji nie udzielił skarżącemu występującemu w sprawie bez

fachowego pełnomocnika należytych pouczeń w kwestiach proceduralnych, w szczególności w zakresie konsekwencji niezgłoszenia wniosków dowodowych, podczas gdy na potrzebę takich pouczeń wskazuje nieporadność skarżącego; 2) art. 5 w zw. z art. 212 w zw. z art. 117 § 1 k.p.c., polegające na nieudzieleniu skarżącemu pouczenia o celowości ustanowienia pełnomocnika i możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy prawnej z urzędu, pomimo iż takie pouczenie było niezbędne z uwagi na widoczną nieporadność skarżącego; 3) art. 232 zd. 2 w zw. z art. 285 § 2 w zw. z art. 286 k.p.c., polegające na nieustaleniu w należyty sposób stanu faktycznego sprawy, a w szczególności rzeczywistego stanu zdrowia skarżącego, w skutek nieprzeprowadzenia dowodu z łącznej opinii biegłych różnych specjalności, celem stwierdzenia, czy suma wszystkich schorzeń zdiagnozowanych u skarżącego skutkuje utratą przez niego zdolności do pracy; 4) art. 382 i art. 386 § 1 k.p.c. przez niezrealizowanie przez Sąd drugiej instancji funkcji kontrolnej i rozpoznawczej oraz niespełnienie jego procesowej funkcji w zakresie zbadania materiału dowodowego i dokonanie ustaleń faktycznych w sprawie, a w razie konieczności również uzupełniania materiału dowodowego w toku postępowania apelacyjnego, w szczególności nieusunięcie wątpliwości w zakresie rzeczywistego stanu zdrowia, które to błędy Sądu spowodowały wadliwe przyjęcie, iż skarżący jest zdolny do wykonywania pracy zarobkowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się niezasadna.

Sąd Najwyższy podtrzymuje dotychczasowe stanowisko, przywołane także w uzasadnieniu podstaw skargi kasacyjnej wnioskodawcy, zgodnie z którym uzasadnione wątpliwości skutkujące koniecznością zasięgnięcia dodatkowych bądź nowych opinii biegłych albo opinii łącznej, powstają nie tylko wówczas gdy zastrzeżenia budzi treść i wnioski poszczególnych opinii ale także wtedy, gdy każda opinia stwierdza u ubezpieczonego określone schorzenia, a nie zostanie wydana opinia łączna (w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2005 r., I UK 149/04, LEX nr 602672; z 26 lipca 2011 r., I UK 29/11, LEX nr 1026622). Ma to uzasadnienie w integralności organizmu ludzkiego i potrzeby wszechstronnej,

kompleksowej oceny stanu zdrowia ubezpieczonego. W przypadku stwierdzenia różnych schorzeń przez biegłych różnych specjalności zasadą jest więc potrzeba sporządzenia przez nich opinii łącznej, bądź konieczność powołania biegłego z zakresu medycyny pracy, który dokona całościowej oceny wpływu wszystkich zidentyfikowanych schorzeń oraz stopnia ich nasilenia i wpływu na niezdolność do wykonywania pracy. Jednakże, zasada ta nie ma bezwzględnego charakteru, gdyż jej zastosowanie uzależnione jest od okoliczności faktycznych konkretnej sprawy, w szczególności zaś treści i zakresu zgromadzonych w sprawie opinii, „historii” ubezpieczeniowej wnioskodawcy (w szczególności zaś wcześniejszego stwierdzenia niezdolności do pracy oraz późniejszego stwierdzenia zdolności do pracy tej samej osoby, przy utrzymaniu się dotychczasowych schorzeń) oraz kwalifikacji wnioskodawcy (por. wyroki Sądu Najwyższego z 8 września 2015 r., I UK 430/14, LEX nr 1809930; z 25 kwietnia 2017 r., II UK 192/16, LEX nr 2312023). Dlatego, aby zarzut niepowołania dodatkowego biegłego z zakresu medycyny pracy lub nieprzeprowadzenia dowodu z łącznej opinii biegłych wszystkich specjalności był zasadny, konieczne jest stwierdzenie występowania w stanie faktycznym sprawy okoliczności przemawiających za uznaniem, że niewykorzystanie takiego środka dowodowego miało istotny wpływ na wynik sprawy. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie wymagają bowiem, by biegli zawsze składali w takich przypadkach jedną wspólną opinię. Nie wymagają również, by zawsze w takiej sytuacji wypowiedział się biegły z zakresu medycyny pracy.

W okolicznościach niniejszej sprawy nie można zaś takiego wpływu stwierdzić. W skardze kasacyjnej wnioskodawcy nie kwestionuje się - w zakresie dopuszczalnym w postępowaniu kasacyjnym - prawidłowości ustaleń poczynionych w opiniach poszczególnych biegłych (wyników tych ustaleń). Z kolei opisane w nich dolegliwości wnioskodawcy nie stanowią podstawy dla powzięcia wątpliwości, których rozwikłanie wymagałoby powołania kolejnego biegłego (przedstawienia łącznej opinii wszystkich powołanych przez sąd biegłych), gdyż nie ma żadnych przesłanek do stwierdzenia, że opinia łączna bądź opinia biegłego z zakresu medycyny pracy mogłaby potencjalnie zaowocować innymi wnioskami, niż te, które można logicznie wyciągnąć na podstawie analizy zgromadzonego w tej sprawie

materiału dowodowego. Zgromadzone w toku postępowania opinie biegłych, biorąc pod uwagę schodzenia wnioskodawcy i ich wpływ na jego zdolność do pracy, dały Sądowi drugiej instancji możliwość kompleksowej oceny jego stanu zdrowia w świetle przesłanek zastosowania art. 12 ustawy emerytalnej. Przypomnieć należy, że powołani przez Sąd pierwszej instancji biegli stwierdzili u wnioskodawcy występowanie rozpoczynających się zmian organicznych w mózgu niemających wpływu na codzienne funkcjonowanie, cech osobowości paranoicznej z tendencjami do reakcji impulsywnych, tendencji agramacyjnych, zespołu bólowego kręgosłupa lędźwiowego bez objawów korzeniowych, przebytych przed kilkunastu laty urazów głowy bez następstw neurologicznych, zespołu uzależnienia alkoholowego w deklarowanej abstynencji, nadciśnienia tętniczego bez objawów zajęcia serca, zauważając, iż wnioskodawca wskazuje, że ubiega się o rentę, gdyż nie posiada stałego zatrudnienia, jednocześnie uznając jednoznacznie, iż nie jest on niezdolny do pracy w wyuczonym zawodzie.

Za niezasadny należało więc uznać podstawowy zarzut skargi kasacyjnej wnioskodawcy, obejmujący swą podstawą art. 232 zd. 2 w zw. z art. 285 § 2 i art. 286 k.p.c. oraz skorelowany z nim zarzut naruszenia art. 382 i art. 386 § 1 k.p.c. Z tych samych względów Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 5 w zw. z art. 212 oraz art. 117 § 1 k.p.c., gdyż wnioskodawca wyartykułował w apelacji swoje niezadowolenie z treści opinii sporządzonych w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, co wymusiło na Sądzie drugiej instancji dokonania oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Skoro z zaprezentowanego wyżej wywodu wynika, że w ocenie Sądu Najwyższego nie zachodziła potrzeba uzupełniania tego materiału, brak stosownych szczegółowych pouczeń, wskazanych w uzasadnieniu tego zarzutu, nie miał wpływu na wynik postępowania.

Niezasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 5 w zw. z art. 212, art. 217 i art. 232 k.p.c., ponieważ z protokołu rozprawy przed Sądem pierwszej instancji wynika wyraźnie, że stosowne pouczenia i pomoc zostały udzielone wnioskodawcy przez Sąd.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

kc

